

Флыс И.М., Пылыпчак З.И. Теневая экономика и экономическая преступность: Украинские реалии, тенденции, проблемы и правовые механизмы влияния

Частично проанализирована информация правоохранительных органов за 1995-2010 гг. относительно состояния преступности в экономической сфере и ее влияние на такие существенные направления государственной деятельности, как конституционность, экономика, правовая и национальная безопасность страны.

Ключевые слова: теневая экономика, коррупция, организованная преступность, легализация (отмывание) прибыли, конфликт интересов.

Flys I.M., Pylypchak Z.I. Shady economy and economic crimes: Ukrainian realities, trends, problems and legal means of influence...

The article partly analyzes the data provided by the law enforcements, institutions during 1995-2010 concerning the crime rate in the economic field of Ukrainian and its influence upon such important branches of the state activity as Constitutional, economical, law and national security.

Keywords: shady economy, corruption, organized crime, legalization (laundring) of revenues, conflict of interests.

УДК 338.532.42

Доц. Л.О. Шкварчук, д-р екон. наук –
НУ "Львівська політехніка"

СИСТЕМА ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН НА ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ

Проведено дослідження форм взаємодії суб'єктів державного регулювання цін на продовольчому ринку, визначено їх особливу форму підпорядкування та співпраці у реалізації завдань гарантування цінової стабільності. Визначено основні напрями зміни форм організації та методів реалізації повноважень місцевих органів самоврядування на продовольчому ринку.

Ключові слова: суб'єкт регулювання цін, повноваження органів регулювання, функції органів самоврядування.

Постановка проблеми. В основі розвитку продовольчого ринку лежить певний ціновий механізм, який об'єктивно визначає форму, динаміку та напрямок розвитку ринку. Такий механізм формується як необхідно-доцільна сукупність дій основних суб'єктів ринку: покупців та продавців. Відносна розрізненість дій споживачів продукції на продовольчому ринку, які через об'єктивні обставини не можуть бути єдиним інститутом і, відповідно, диктувати вимоги щодо оптимальних цін, спонукає до залучення до процесу розподілу продовольчої продукції додаткового учасника. Таким учасником є держава, на яку покладатися виконання двох назагал суперечливих функцій: гарантування доступного рівня цін на продовольчі товари споживачам та забезпечення достатнього для розширеного відтворення рівня цін виробникам. Внутрішня суперечність необхідних дій держави щодо регулювання цін на продовольчому ринку багато в чому визначає низьку результативність такого регулювання. Одним із способів подолання зазначеної суперечності є формування відповідної структури суб'єкта регулювання цін, якій властива адаптивність, гнучкість та трансформативність у прийнятті рішень.

Проблеми формування системи ефективного регулювання цін на продовольчому ринку були об'єктом дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Ю.Д. Білика, П.І. Гайдучького, М.Я. Дем'яненка, В.М. Онегіної, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, О.Г. Шпикуляка, О.М. Шпичака. Проте, завдання пошуку ефективних форм розмежування повноважень суб'єктів державного регулювання цін, узгодженості їх дій та функцій залишається не вирішеним, що на практиці проявляється у частій зміні методів регулювання, форм контролю за ціноутворенням, і, як наслідок, значними ціновими коливаннями на продовольчому ринку.

Метою роботи є дослідження способів узгодженості дій та функцій органів державного регулювання цін на продовольчому ринку, що сприятиме досягненню узгодженості інтересів суб'єктів виробничо-розподільчих відносин.

Вклад основного матеріалу. Рішення щодо регулювання цін проходить етапи узгодженості (трансляції) за усіма рівнями продовольчого ринку. Для досягнення ефективної роботи низки пов'язаних між собою елементів, необхідним є формування відповідного "транслятора", який би відіграв роль координатора і формального бюрократичного пристрою, що здатен доводити до кожного учасника продовольчого ринку інструкції, нормативи, положення тощо [1, с. 40]. Роль такого транслятора у системі регулювання цін на продовольчому ринку відіграє суб'єкт регулювання.

Назагал суб'єктом регулювання цін є сукупність державних інститутів, організацій та управлінь, які взаємодіють між собою функціонально у вертикальному та горизонтальному напрямках і прямо чи побічно беруть участь в прийнятті рішення щодо застосування конкретних методів регулювання цін. В Україні система органів влади, які мають повноваження щодо регулювання цін, є досить розгалуженою. Тому виникає необхідність окреслення організаційної структури суб'єкта регулювання цін, тобто форми поділу і кооперації діяльності, у межах якої здійснюється процес регулювання з відповідними функціями, спрямованими на вирішення поставлених завдань і поставлених цілей.

Для зручності дослідження взаємозв'язків суб'єктів регулювання цін їх можна об'єднати у три групи:

I рівень – вищий орган законодавчої влади: Верховна Рада України, яка визначає законодавче поле механізму регулювання цін та параметри зовнішнього та внутрішнього середовища. До повноважень Верховної Ради України належить реалізація економічних методів регулювання цін на продовольчому ринку, в частині формування податкової та експортно-імпортної політики, запровадження обов'язкового страхування врожаю, а також реалізація методів прямого регулювання цін на продовольчому ринку, в частині визначення величини цінової субсидії виробників продовольчої продукції;

II рівень – вищий орган виконавчої влади: Кабінет Міністрів України та відповідні міністерства, які визначають як параметри внутрішнього середовища системи регулювання цін, так і реалізація заходів державної цінової політики на загальнодержавному продовольчому ринку. До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері реалізації економічних мето-

дів механізму регулювання цін на продовольчому ринку належить визначення напрямків та обсягів здійснення державних інтервенційних та заставних операцій, обсягів експортних та імпорتنих квот. Окрім цього, Кабінет міністрів України повністю забезпечує реалізацію адміністративних методів регулювання цін на загальнодержавному продовольчому ринку: встановлення мінімальних (максимальних) закупівельних, оптово-відпускних та роздрібних цін;

III рівень – органи місцевої виконавчої влади, які забезпечують реалізацію механізму регулювання цін на регіональних продовольчих ринках. Повноваження щодо таких дій на регіональному ринку мають обласні та Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, а також виконавчі комітети міських рад.

Загалом існуючу в Україні систему повноважень органів окремих рівнів суб'єкта регулювання цін на продовольчому ринку можна вважати раціональною, адже вона забезпечує виконання стратегічних та тактичних цілей. Проте функції оперативного реагування на цінову ситуацію на продовольчому ринку є недостатньо визначеними. Оскільки ефективність механізму регулювання цін визначається тим, на скільки швидко останній здатен стабілізувати цінову ситуацію на продовольчому ринку, то очевидним є факт того, що повноваження щодо застосування адміністративних методів регулювання цін, які мають негайну стабілізуючу дію, повинні бути покладені на суб'єктів регулювання третього рівня. Саме такий підхід реалізовано в Україні.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р., № 1548 "Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів місцевих рад щодо регулювання цін (тарифів)" зі змінами та доповненнями, місцеві органи виконавчої влади мають право встановлювати граничні рівні торговельних націнок на борошно, хліб і хлібобулочні вироби, макаронні вироби, крупи, цукор, яловичину, свинину і м'ясо птиці, ковбасні вироби варені, молоко, сир, сметану, масло вершкове, олію соняшникової та яйця курячі не вище ніж 15 % без урахування витрат на транспортування зазначених товарів у міжміському сполученні та нормувати рентабельність виробництва борошна та хліба. місцеві органи влади мають право також запроваджувати обов'язкове декларування зміни роздрібних та оптово-відпускних цін на харчові продукти [2].

Фактично, чинні нормативно-правові акти дають змогу в межах окремого регіону здійснювати регулювання лише роздрібних цін та оптових цін торгівлі. При цьому дослідження, проведені нами, дають підстави стверджувати, що обмеження величини торговельної націнки як самостійний метод регулювання цін на продовольчому ринку використовувати не доцільно. З урахуванням цього, вважаємо, що органи місцевої влади не мають реальної можливості вжиття заходів щодо стабілізації цін в межах окремого регіонального продовольчого ринку. З іншого боку, динаміка цін на продовольчому ринку не має явно вираженої регіональної залежності, тому недоцільним є розширення повноважень органів місцевої влади у регулюванні цін.

Основними функціями місцевих органів влади у сфері регулювання цін на продовольчому ринку повинні бути інформаційна функція та функції

планування. Суть інформаційної функції полягає у зборі, переробці та наданні інформації усім суб'єктам продовольчого ринку (продавцям, покупцям та суб'єктам регулювання вищих рівнів) щодо основних кон'юнктурних характеристик та прогнозування їх зміни. Такий підхід зумовлений вимогами сучасного інформаційного суспільства, в якому володіння достовірною та точною інформацією розглядається як один із головних факторів прибуткової діяльності суб'єкта ринку. З інформаційною функцією тісно пов'язана функція планування, яка передбачає формування бази орієнтовних показників розвитку продовольчого ринку в регіональному та загальнонаціональному масштабі.

На необхідність активізації функції планування в сучасній державній політиці управління вказує, зокрема Б.Я. Панасюк, який зазначає, що використання неповною мірою набутих прогнозування і планування призводить до хаотичних економічних, фінансових та соціальних процесів [3, с. 16]. Реалізація функції планування повинна здійснюватись через розроблення програми розвитку продовольчого ринку регіону з чітким визначенням обсягу потреби регіону у виробництві сільськогосподарської продукції та харчових продуктів. Для формування відповідної програми необхідним є ґрунтовні дослідження наявного стану забезпечення населення регіону окремими видами продовольчої продукції, визначення перспектив зміни обсягів споживання із врахуванням демографічних й соціальних чинників та інтерполяція отриманих результатів на фактичні дані щодо обсягів самозабезпечення регіону продовольчою продукцією.

Теоретично аналогічні програми розвитку є складовим елементом програм соціально-економічного розвитку країни та регіонів. Проте інформація, вміщена в них, є надто загальною і не дає практичної можливості суб'єктам продовольчого ринку визначати перспективи своєї діяльності та напрямки підтримки виробництва того чи іншого виду продовольчої продукції. Особливо актуальною є ця проблема як для господарств населення, так й для фермерських господарств, які доволі часто визначають напрямки своєї діяльності, чим найчастіше зумовлюють товарні, а, відповідно, й цінові, збурення на продовольчому ринку.

Для формування передумов раціональної поведінки суб'єктів та забезпечення стабільного розвитку продовольчого ринку необхідним є забезпечення кожного з них повною та симетричною інформацією: фактичною, прогностичною та аналітичною. Проблема реалізації цього завдання полягає як у труднощах збирання інформації, так і в її розповсюдженні. Пов'язано це, насамперед, з тим, що на усіх рівнях продовольчого ринку функціонують суб'єкти, які не формують й не подають звітності. Як наслідок, продовольчий ринок України є ринком з асиметричною інформацією. За таких умов ефективно працювати можуть лише суб'єкти, які мають фінансові можливості щодо самостійного дослідження місткості ринку, рівня конкуренції та цінових перепадів на ньому. При цьому витрати на такі дослідження перекладаються на споживачів продукції шляхом підвищення її ціни. Решта учасників, не маючи належної інформації, діють інтуїтивно, закладаючи цим самим основу дестабілізації ринку.

Висновки. Вирішенні проблеми потребує внесення змін у повноваження органів місцевого самоуправління через перекладання на них обов'язку збирання інформації про діяльність усіх суб'єктів продовольчого ринку, незалежно від форм їх організації, частоти здійснення операцій. за таких умов підвищується прогнозованість стану продовольчого ринку та ефективність регулювання цін.

Реалізація зазначених функцій суб'єктом регулювання цін здійснюється у взаємодії із державними установами та громадськими організаціями, які у своїй сукупності формують допоміжний елемент суб'єкта регулювання. До цієї групи, насамперед, відносять суб'єкти, які забезпечують збір та передачу інформації про стан об'єкта регулювання та середовища його функціонування. У своїй сукупності така інформація називається базою вхідних даних процесу регулювання цін. Її формують відповідні органи державного спостереження і контролю за цінами та кон'юктурою продовольчого ринку.

Для прийняття рішення про регулювання цін використовують внутрішню інформацію різних державних органів. Зокрема Міністерство аграрної політики та продовольства готує та подає Кабінету міністрів України інформацію про обсяги виробництва основних видів сільськогосподарської продукції та прогнози на майбутній врожай, що є базою для прийняття рішення про мінімальні та максимальні закупівельні ціни на об'єкти державного цінового регулювання, про здійснення інтервенційних та заставних операцій, про визначення обсягу експортних квот. для підвищення ефективності регулювання цін на продовольчому ринку України важливо, щоб цю інформацію було доведено до всіх суб'єктів продовольчого ринку.

Наявність об'єктивної інформації про прогнозні показники розвитку ринку є умовою прийняття виробниками обґрунтованих рішень щодо нарощення обсягу виробництва, асортиментної та цінової політики. Вважаємо, що такі данні повинні бути офіційно репрезентовані державними органами влади щороку на початку календарного року. Така практика підтверджена досвідом багатьох країн світу. Зокрема, у США щороку у перших числах січня публікують офіційний звіт про очікуваний врожай. Така інформація дає змогу кожному виробнику сформулювати власні виробничі програми, а сільськогосподарським товаровиробникам скоригувати плани весняно-посівних робіт. Такі інформаційні заходи знижують ризик товарної, а, відповідно, й цінової дестабілізації продовольчого ринку.

Вихідна інформація про стан об'єкта регулювання є важливою для прийняття рішення щодо застосування методу регулювання, який є найбільш адекватним в цих умовах. Тому вимогою до вихідної інформації є оперативність надходження, комплексність охоплення, представницький характер та легкість доступу. Не менш важливою для формування ефективного механізму регулювання цін на продовольчому ринку є інформація щодо наслідків застосування конкретних методів регулювання. Сукупність результатуючих даних про стан об'єкта регулювання та факторів його середовища, що отримані після запровадження відповідних методів регулювання, формують вихідну

інформацію механізму регулювання цін. Джерела отримання вихідної інформації аналогічні до попередньої.

Зіставлення даних вхідної та вихідної інформації дає змогу встановити зворотний зв'язок у системі державного регулювання цін на продовольчому ринку, що дає змогу виміряти і оцінити наслідки регулювання.

Література

1. Владимирова Т.А. Формирование гибких цен и тарифов в интегрированных экономических системах / Т.А. Владимирова, В.Г. Соколов. – Новосибирск : Изд-во Сибирского ин-та финансов и банковского дела, 2009. – 110 с.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р., № 1548 "Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів місцевих рад щодо регулювання цін (тарифів)" зі змінами та доповненнями.
3. Панасюк Б.Я. Державне управління в умовах ринкових відносин / Б.Я. Панасюк // Економічний часопис – XXI : наук.-аналіт. журнал. – 2010. – № 3-4. – С. 15-19.

Шкварчук Л.А. Система полномочий органов государственного регулирования цен на продовольственном рынке

Проведено исследование форм взаимодействия субъектов государственного регулирования цен на продовольственном рынке, определена их особенная форма подчинения и сотрудничества в реализации заданий гарантирования ценовой стабильности. Определены основные направления изменения форм организации и методов реализации полномочий местных органов самоуправления на продовольственном рынке.

Ключевые слова: субъект регулирования цен, полномочия органов регулирования, функции органов самоуправления.

Shkvarchuk L.O. The System of plenary powers of government prices adjusting at the food market

In the article research the forms of co-operation of organs of government prices adjusting at the food market, certain them the form of submission and collaboration in realization of tasks of guaranteeing the price stability. The basic directions of change of forms organization and methods of realization the powers of local organs of self-government at the food market are determined.

Keywords: subject of prices adjusting; plenary powers of adjusting organs; functions of self-government organs.

УДК 338.24:658.152

*Доц. Н.О. Шпак, д-р екон. наук;
аспір. Н.Г. Дулиба – НУ "Львівська політехніка"*

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Розкрито сутність поняття інформаційного забезпечення як пріоритетної складової управлінської діяльності підприємства, насичення якісною та актуальною інформацією. Проаналізовано складові та наведено різнопланові підходи до його тлумачення, використання в процесі виробничо-господарської діяльності методів та інструментів інформаційного забезпечення.

Ключові слова: інформація, інформаційні ресурси, інформаційне забезпечення.

Постановка проблеми. Завданням системи управління кожного підприємства є покращення результатів його діяльності внаслідок економії ресурсів та вибору найбільш ефективних методів координування виробничих